LONDONO LIETUVIŲ BAŽNYČIOS

AUKSINIS JUBILIEJUS

1902

|

1952

Šv. Kazimiero bažnyčios Londone
Marijos vainikavimo altorius
1952 metais

Londono Bažnyčios Geradariams

Gyviems ir Mirusiems

atminti

skiria

A u t o r i u s

LONDONO LIETUVIŲ BAŽNYČIOS AUKSINIS JUBILIEJUS 1902 — 1952

Vakarų Europoje likusi viena laisva lietuvių šv. Kazimiero bažnyčia Londone aptarnauja trijų vyskupijų lietuvius: Westminsterio, Brentwoodo ir Soutwarko, 1952 metais ji švenčia savo AUKSINĮ JUBILIEJŲ.

Pirmosios pamaldos savoje lietuviškoj bažnyčioje buvo laikomos 1902 metais kovo 30 d. Nauja daug erdvesnė ir gražesnė šv. Kazimiero bažnyčia buvo pastatyta 1912 metais. Ji buvo pašventinta kardinolo Fr. Bourne kovo 10 d. 1912 metais.

Londono lietuvių bažnyčia pergyveno du baisius pasaulinius karus, bet ji nesunyko, — ji dabar yra gražesnė, negu prieš 40 metų. Per visus pavojaus metus Londono lietuviai sekmadieniais giedojo lietuviškas giesmes, nešė skundus Aukščiausiojo Sostui arba teikė prašymus, kad Viešpats teiktusi apsaugoti karu apimtus lietuvius nuo visų nelaimių.

Mūsų bažnyčia gyveno ir džiaugsmo dienas, besidžiaugdama nepriklausomos Lietuvos gerove ir turima laisve per 22 metus. Kas metai 16 vasario, ar atrimiausias sekmadienis, buvo nepaprastų maldų diena visai Londono lietuvių kolonijai. Bet nuo 1940 metų gyvename kartaus liūdesio ženkle, nes Lietuva pavergta. Nėra joje laisvės, išnyko gerovė, laisvieji broliai vergais paversti, jos šviesuoliai kalėjimuos žudomi, liaudis Rusijon vežama vergų darbams... Šimtai brolių ir sesučių, pasprukusių iš pavergtos Lietuvos, atnešė Londonan savo širdies skundą ir apkaltinimą grobikams. Išsimėtė, apsigyveno kur galėdami užsidirbti duoną ir susiorganizavo.

Šv. Kazimiero bažnyčiai patarnaujantieji kunigai paėmė savo globon visą pietinę Anglijos dalį, aprūpindami 14 vietovių lietuvių tremtinių dvasinius reikalus. Londone įsikūrė Didžiosios Britanijos Lietuvių Sąjunga. Ji įsigijo Lietuvių Namus gražioje vietoje ir įsteigė savo spaustuvę „Nidą", kuri leidžia savaitraštį „Britanijos Lietuvis".

Londone turime Lietuvos žemės kampelį, — Lietu-

vos Atstovybę. Lietuvos įgaliotas ministras Didžiajai Britanijai ir kitiems kraštams Jo Ekscelencija P. Bronius K. Balutis su savo Tarėju p. V. Balicku iškėlė Londono reikšmę lietuviškam pasaulyje: jaučiamės it pasaulio svarbiausiame centre būtume. Nes iš čia spinduliuoja tikroji viltis, kad Lietuvos pavergėjams bus įsakmiai nurodyta ir įsakyta apleisti Lietuvą.

Mūsų bažnyčios Jubiliejaus knygelė nėra didelė, nes nėra lėšų didesnei leisti, bet joje atsispindi Londono lietuvių veidas, jų veikla, jų pastangos kultūriniam darbe. Istorinės žinios yra imtos iš mano didesnės 1938 metais leistos knygos „Londono Lietuviai". Jubiliejaus knygelę puošia naujų veikėjų, draugijų vadų veidai, nauji bažnyčios atvaizdai.

Trumpoj apžvalgoje sunku yra visa suminėti ir sunku išvengti netikslumų, nors jų tyčiomis nadariau. Priimkite knygelę tokioje pat dvasioje, kokioj ji yra parašyta tam, kad paskatintume į naujus žygius, į naujus darbus, į naujus laimėjimus visose srityse: dvasinėj, tautinėje, kultūrinėje, apimdami visus mūsų bendruomenės lietuviškus reikalus.

Kun. Kazimieras A. Matulaitis, Ph.D., MIC.

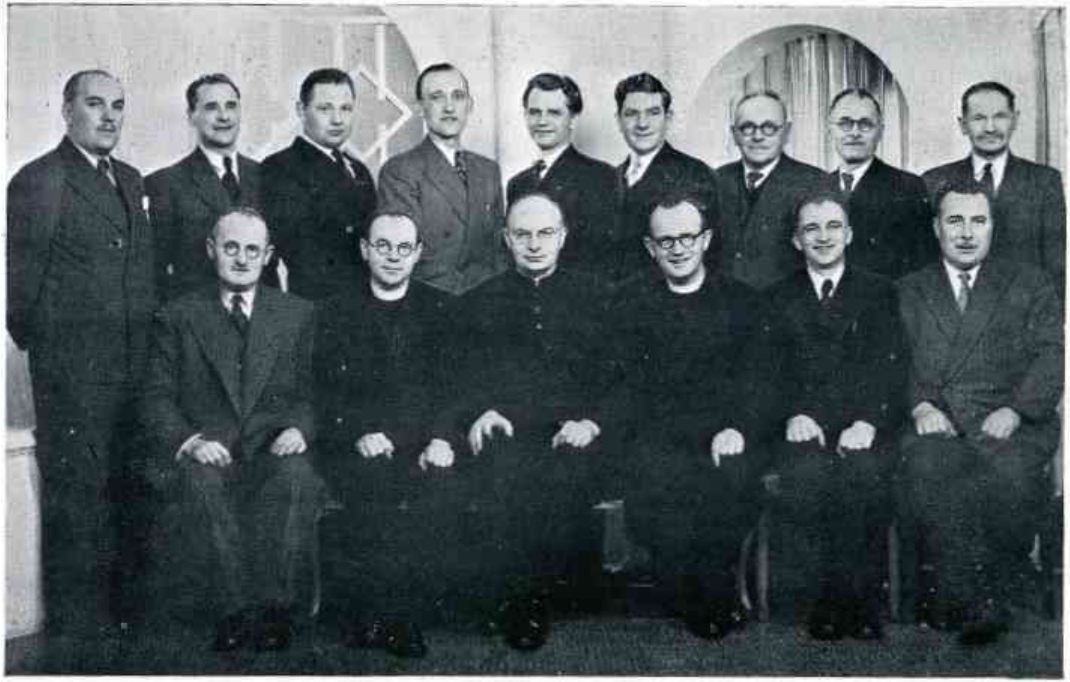

Londono lietuvių Parapijos Komiteto nariai 1951 m.

Sėdi: Petras Bulaitis, pirm., kun. Dr. J. Sakevičius, MIC., kun. Dr. K. Matulaitis, MIC., kun. Antanas Kazlauskas, MIC., Jonas Babilius, sekr., Jonas Ramašauskas, kasin.

Stovi: Kazimieras Valaitis, Stasys Mašalaitis, Albinas Žaliauskas, Viktoras Šalčiūnas, Adolfas Černiauskas, Jonas Dobrovolskis, Juozas Dailidė, Petras Kevalaitis, Matas Guogas.

KNYGOS LEIDĖJAI

Garbės Leidėjai

Kun. Juozas Gutauskas, Glasgow.
Magdalena Mikionienė, London.

Leidėjai:

J. Babilius,
A. Baltrušaitė,
M. Earulienė,
A. Bieliauskas,
A. Bujauskas,
P. Bulaitis,
O. Bulaitienė su šeima
M. Čečetienė,
A. Černiauskas,
J. Dailidė,
V. Derenčienė,
T. Dambrauskaitė,
J. Kalinauskas,
A. Knabikas,
J. Matulevičiutė,
M. McCluskey,
Pr. Naginevičius,
J. Pakalnis,
R. Patrubavičienė,
V. Paulionis,
J. Pociūtė,
J. Ramašauskas,
J. Razvickienė,
V. Scinskienė,
O. Sijevičiūtė,
B. Sirvidas,
V. Sirvidienė,
P. Sirvidas,
A. Sirvidas,
Z. Skripkuvienė,
Sukневičienė,
V. Širvinskaitė,
St. Štarolis,
K. Valaitis,
A. Žaliauskas.

SUNKI PRADŽIA

Londoną lietuviai surado gana seniai, apie 1865 m., bet pradžioje ėmė telktis į jo priemiestį, Silvertown, kur buvo lengviau gauti darbo cukraus fabrike. Anglų kalbos nemokėdami, amatų nežinodami, būdami neorganizuoti, — pirmieji ateiviai turėjo tikro vargo dienas. Už darbo dieną gaudavo šilingą, iš kurio reikėjo apmokėti butą ir valgio nusipirkti. Taip buvo apie 1891 m.

Kas galėjo, rašė džiuginančius laiškus Lietuvon, kai kurie apmokėdavo draugams ar giminėms kelionę, išpirkę už sutaupytus 10 svarų kelionei bilietą — „šipkartę", — sudarė pasakiškos gerovės Londone įspūdį. Sujudo Lietuvos jaunimas ten, iš kur buvo iškeliavusių žmonių Anglijon. Jeigu liepos mėn. 1900 m. Westminsterio arkiv. Kūrija mini savo rašte 9.000 Londone esančių lietuvių, tai galėjo būti tiesa. Ateivių dauguma Londone ilgai „nešilo", nepasiliko, — užsidirbę 20 svarų ar 25 svarus, pirkosi laivakartes Amerikon ir būriais plaukė į „aukso šalį". Anglijoje ir Londone pasiliko tie, kurie dėl kurių nors kliūčių negalėjo vykti į Jungtines Amerikos Valstybes.

Iš žaliųjų Lietuvos kaimų atvykęs jaunimas buvo lietuvių katalikų vaikai. Greitai pajuto jie dvasinį badą: nebuvo lietuviškos bažnyčios, negirdėjo lietuviškų pamokslų, nebuvo lietuvio kunigo, kurs galėtų patarnauti jiems teikdamas šv. sakramentus. Dalis jų dėjosi su lenkais, nes tie greičiau susilaukė savų kunigų, dalis lūkuriavo, o atsirado ir tokių, kurio visai nutolo nuo tikėjimo ir Bažnyčios. Šiems reikėjo daug metų pasilikti dvasinėje tamsoje, kol pajėgė sutvarkyti savo sąžinės reikalus. Veiklesnieji vyrai, pamatę, jog negali apsieiti

be lietuvio kunigo, pasiekė su savo prašymais kardinolą H. Vaughan. Jis pritarė lietuvių pastangoms įkurti Londone Lietuvių Misiją 1894.VII.14 d., bet kunigo duoti negalėjo — neturėjo.

Tais metais lietuviai eidavo melstis kartu su lenkais į mažą samdomą butą prie Globe Road, sekančiais 1895 m. — prie Mile End ir 1896 m. prie Cambridge Heath Road. Kai kurie lenkai kunigai pramoko lietuviškai, bet laisvai kalbėti mūsų kalba negalėjo.

Pasitaikė, kad užsienyje mokslus einąs kun. T. Banaitis, sužinojo Londono lietuvių katalikų pageidavimus ir 1896 m. keturiems mėnesiams atvyko saviesiems padėti. Tais pat 1896 m. rugp. 6 d. kun. T. Banaitis pasakė pirmąjį lietuvišką pamokslą Londone ir įkūrė vyrų draugiją, pavadinęs ją: „Vienybės Lietuvių Rymo Katalikų Sušelpiamoji Draugystė po užtarimu Šv. P. Marijos ir Šv. Kazimiero".

Vyrų savišalpos „Vienybės" draugija nesiliovė veikusi iki dabar — iki auksinio parapijos jubiliejaus. Jos vadovybėn buvo renkami veiklesnieji vyrai. Tie gi nesnaudė. Pajutę visos Londono lietuvių bendruomenės pritarimą, jau 1897 m. bal. 18 d. stengiasi gauti lietuvį kunigą. Deja, be paseku.

Vien tik religiniais bendruomenės reikalais rūpintis, įsikuria 1899 m. XI. 25 d. šv. Petro draugija. Imtasi darbo su visu lietuvišku užsispyrimu. Gavo jie kardinolo leidimą 1900.VII.10 d. jieškotis lietuvio kunigo Draugijos vadovybė rašė pažįstamiems kunigams Lietuvon, rašė į tuomet ėjusius užsienyje lietuviškus laikraščius. Iš Ventpilės atsiliepė kun. Bol. Šlamas. Jis atvyko Londonan 1900 m. gruodžio 9 d., nepasiėmęs raštu savo vyskupo leidimo išvykti. Susidarė painiava. Kardinolas nepriima kun. B. Šlamo pastoviam darbui, o kai parapijos komiteto nariai nuvyko pas vyskupą užtarti, ir jų nepriėmė. Kun. Šlamui patariant, XII.22 d. pasiųsta buvo išaiškinanti padėtį 360 žodžių telegrama šv. Tėvui. Leonas XIII patarė Westminsterio kardinolui leisti kun. Šlamui veikti ir patarnauti Londono lietuviams.

1901 m. sausio 7 d. pas vietos vyskupą nuvyko pakviestieji par. komiteto nariai, kun B. Šlamas ir du advokatai. Čia pat sudaryta su kun. Šlamu sutartis. Parapijos Komitetas įsipareigojo rūpintis kunigą padoriai

Knu. Dr. J. Sakevičius, MIC., kun. Dr. K.A. Matulaitis, MIC., kun. A. Kazlauskas, MIC.

išlaikyti. Parapijos draugijai tuomet priklausė apie 450 vyrų ir kiek moterų. Čia pat vyskupas paskelbė atidaręs Lietuvių Misiją Londone ir jos dvasios vadu paskyrė kun. E. Šlamą. Be to nurodė, kad kol lietuviai neturės savo patalpų pamaldoms, galės naudotis vokiečių šv. Bonifaco bažnyčia, atlygindami už tai 1 sv. savaitėje. Kad parapijos — misijos pinigai būtų tiksliai naudojami, vyskupas paprašė advokato Hawley būti lietuvių par. kasos globėju.

Tuo būdu buvo pašalintos visos gana gausios kliūtys, padaryta svarbi pradžia. Visi laukė pirmųjų lietuviškų pamaldų. Jos įvyko 1901 m. sausio 13 d. šv. Bonifaco bažnyčioje. Į 10 val. pamaldas atvyko daug lietuvių, bet į vakaro pamaldas 5 val. prisirinko dar daugiau. Tą dieną žmonės suaukoję 13 svarų; bent taip pasigyrė par. komiteto nariai. Bet susidaręs neaiškumas sukėlė įtarimus ir naujus rūpesčius, — buvo prikišama pinigų rinkėjams, kad iš surinktų aukų alinėje praleidę 47 šilingus ir 7½ d. (£2.5.7½), besidžiaugdami pirmomis lietuviškomis pamaldomis. Iš tikrųjų, pat pradžioj biškį buvo pasigirta ir pameluota: sausio 13 d. pajamos buvo £10.14.4½, bet niekas prie melo nenorėjo prisipažinti. Jis užnuodijo par. komiteto ir kun. B. Šlamo santykius, sukeldamas nereikalingą kovą, kuri nesibaigė net kun. Šlamui išvykus iš Londono 1903 m.

Lietuvių parapijai — misijai pradėjus gražiai gyvuoti, visuotiniame parapijos susirinkime 1901 m. vasario 9 d. buvo nutarta duoti kunigui 5 svarus savaitėje. Ir to nutarimo parapija nepakeitė, ištesėjo. Tame pat susirinkime, kun. B. Šlamui pasiūlius, įkurta buvo „Šv. Kazimiero lietuvių parapijos draugija". Jos tikslas — užlaikyti kunigą ir įsigyti bažnyčią, bet jos gyvenimo metai imta skaityti nuo pirmųjų pamaldų, savo bažnyčioj atlaikytų, 1902 m. kovo 30 d.

SAVO BAŽNYČIOJE

Pirmoji Londono lietuvių bažnyčia buvo prie kampo Christian Str. ir Cable Street, E.1. Toje vietoje seniau buvo salė, o kun. B. Šlamo laikais buvo cukraus sandėlis. Jį nupirko kun. Šlamas 1902 m. sausio 29 d. už £862.3.10, įskaitant visas raštų sudarymo išlaidas, sumokėdamas

gyvais £237.3.10, o likusiems £625.0.0 užtraukęs paskolą. Sandėlį reikėjo perdirbti į bažnyčią. Pataisymai kaštavo £60, o altorius, liturginiai rūbai, etc. daugiau £52.

Iš civilės valdžios gavęs jis laikiną leidimą, prmas pamaldas atlaikė lietuvių bažnyčioje 1902 m. kovo 30 d. Atrodė, kad dabar bus lengviau darbuotis, nemokant nuomos svetimai šventovei. Bet kunigo ir parapijos santykiai pairo. Klebonas nepakęsdavęs priešingos nuomonės. Žmonės baiminosi skolomis. Dalis atsisakė remti savo bažnyčią, kol joje šeimininkaus kun. Šlamas. Jis gi nebuvo peršnekamas. Vaidus kėlė su dvasine vyriausybe, su lenkais ir su savo žmonėmis. Nuvargęs nuolatine kova su visais, po 108 savaičių darbo, apleido kun. B. Šlamas Londoną 1903 m. sausio 6 d.

Dabar Londono lietuviai jau turėjo savo bažnyčią, bet neteko lietuvio kunigo. Kol atsirado naujas dvasios vadas, vietos vyskupas pavedė pranciūzams kunigams globoti lietuvius ir lietuvių bažnyčioje laikyti pamaldas. Tokia tvarka tęsėsi iki 1903 m. liepos 12 d., daugiau pusės metų.

KUN. ANT. RACEVICIUS - TALMONTAS

Kun. A. Racevičius mokėsi Šveicarijoj ir buvo žinomas kaip kun. A. Talmontas. Iš Amerikos „Žvaigždės" sužinojęs, kad iš Londono pasitraukė kun. Šlamas ir kad Londono lietuviai jieško sau kunigo, paraše jis 1903 m. geg. 23 d. par. Komiteto raštininkui K. Tumosai ir pasisiūlė vasaros atostogų metu per 4-5 mėnesius padėti Anglijos lietuviams. Jisai buvo baigęs Friburgo Universitetą ir ruošėsi rudeniop grįžti Lietuvon. Su džiaugsmu pakvietė jį londoniečiai atvykti. Atvažiavo 1903 m. liepos 12 d. ir pasiliko Londone iki 1905 m. gruodžio 3 d. Kadangi kun. A. Talmontas buvo atvykęs laikinai, tai ir arkivyskupas ir par. Komitetas jieškojo pastovaus kunigo. Kai lietuviai sužinojo, kad iš Vilniaus sutiko atvykti Londonan lietuviškai nemokantis kun. Jurgis Kalinovskis, apie 300 lietuvių nuvažiavo pas arkivyskupą prašyti, kad duotų lietuviškai kalbantį kunigą. Arkivyskupas prašė kun. Talmontą pasilikti Londone ir toliau. Bet jis buvo menkos sveikatos. Londono miglos ir drėgmė naikino plaučius. 1905 m. rugsėjo

gale išvyko jis Vokietijon gydytis.

Londone būdamas ir Vokietijon išvykęs kun. A. Talmontas rašė geram savo pažįstamam iš Friburgo laikų kun. K. J. Matulaičiui į Virbalį laiškus, kviesdamas jį Londonan. Tas buvo pažadėjęs Skotijon vykti. Smulkmenoms aptarti atvyko kun. Matulaitis į Woerishofen'ą pas kun. Talmontą. Iš ten abudu atvyko Londonan 1905 m. lapkr. 15 d.

Kun. A. Talmontas, sutvarkęs lietuvių Misijos reikalus, atlikęs būtinuosius žygius pas arkivyskupą, tų pat 1905 m. gruodžio 3 d. išvyko Skotijon, o Londone paliko darbuotis kun. Kazimierą Jurgį Matulaitį.

KUN. K. J. MATULAITIS

Kun. K. J. Matulaitis buvo gimęs 1868 III.13 d. Bitikų kaime, Sasnavos par. Kunigų Seminariją baigęs ir kunigu įšvęstas 1891.III.19 d. vikaravo Marijampolėje. Gavęs leidimą išvykti į užsienius gydytis, nuvyko Šveicarijon 1896 m., įstojo Fribourgo Universitetan kaip Jurgis K. Daugirdas; per 4 metus baigė augštus mokslus ir, Filosofijos licencijatą įsigijęs, išvyko 9 mėnesiams Amerikon. Iš ten grįžo Lietuvon 1901 VI.18. Buvo vikaru Punske, Griškabūdyje ir Virbalyje, 1905.IX.19 d., gavęs leidimą 5 metams išvykti užsienin, atvažiavo dirbti Londonan. Jis čia buvo iki 1932.II.20. Grįžo Marijampolėn pusiau paralyžuotas ir ten mirė, rodos, 1945 m. antru kartu komunistams užėmus Lietuvą.

KŪRYBINĖ DVASIA

Pirmieji septyni darbo metai, nuo atvykimo Londonan iki dabartinės bažnyčios pastatymo, nebuvo lengvi. Pačioje pradžioje buvo susidarę kaž-kurios kliūtys ir jis buvo gavęs iš vyskupo teisę tarnauti Londono lietuviams tik 3 mėnesius, bet kai parapijos vardu padaryta Kūrijoje žygiai, buvo leista kun. K. J. Matulaičiui būti Londone tol, kol jis norės. Pačioje jėgoje (37 metų) kunigas pasirodė geras dvasios vadas. Tuoj sudarė pamaldų tvarką, įtaisė knygyną už 116 rublių įsigijęs 133 lietuviškas knygas, sutaikė susivaidijusias draugijas, paskatino dvi vyrų savišalpos drau-

Marijos vainikavimas danguje:
didžiojo altoriaus vidurys.

gijas susijungti, įsivedė suaugusiems mokyklą, įvedė lietuviškus bažnytinius papročius ir apeigas, įkūrė „Kalėdinį klubą" ir jau 1906 m. pasiūlė Londono lietuviams patogesnėj vietoje pasistatyti naują bažnyčią. Matydamas, kad lietuviai nesutelpa vienu kartu į esamą bažnyčią, 1906.XI.4 d. gavo teisę laikyti sekmadieniais ir šventėms dvejas šv. Mišias: 9 val. ir 11 val. Tuo pat laiku įsikūrė pirmasis liet. socialinis klubas.

SKOLOS

Į lietuvių bažnyčią buvo atvykęs pats Kardinolas 1906 m. kovo 7 d. ir jis pritarė kunigo Matulaičio norui geresnėj vietoj turėti bažnyčią; bet pirmiau reikėjo išmokėti skolą už esamą. Ta kryptimi ėjo visa 1907 m. veikla.

Kun. B. Šlamas buvo užtraukęs banke skolą £625, pirkdamas pirmajai bažnyčiai patalpas ir žemę. Kun. A. Talmontas tų skolų, beveik, nesumažino; apmokėdavo vien 5% palūkanų. Kun. J. K. Matulaitis, supratęs, jog neišeis iš ten, kol neturės pilnos nuosavybės teisių, skolina pinigus iš parapijiečių ir jais apmoka visas banko skolas 1907 m. birželio mėnesį; gauna nuosavybės dokumentus. Tai atlikęs, išvyko 3 mėnesiams į Lietuvą atsikvėpti, palikęs Londone pavaduotoją kun. Dr. Al. Grigaitį. Savo žmonėms visos skolos buvo apmokėtos 1910 m. Kad žmonių dvasią sustiprintų, pakvietė garsųjį blaivybės apaštalą kun. Petrą Saurusaitį, padaryti pirmąsias Misijas Londone. Jos buvo 1907 m. ir pakartotos sekančiais 1908 m. Tais metais galop nutrūko bet kokie lietuvių santykiai su Londone esančiais lenkais. Rudenyje, po Visų Šventės, lankėsi pas lietuvius vietos vyskupas, suteikdamas Sutvirtinimo Sakramentą.

Iš kultūrinės srities pažymėtina, kad parapija, kun. Klebonui pritariant, įsivedė „špitolėje" kas trečias mėnesio sekmadienis „pasikalbėjimus mokslo klausimais". Tai buvo savotiškas „Liaudies Universitetas" be rašytų paskaitų. O sekančiais 1909 m. sukurtas parapijos choras „lietuviškoms ir lotyniškoms giesmėms giedoti".

Kaip „virė" visas parapijos gyvenimas galime

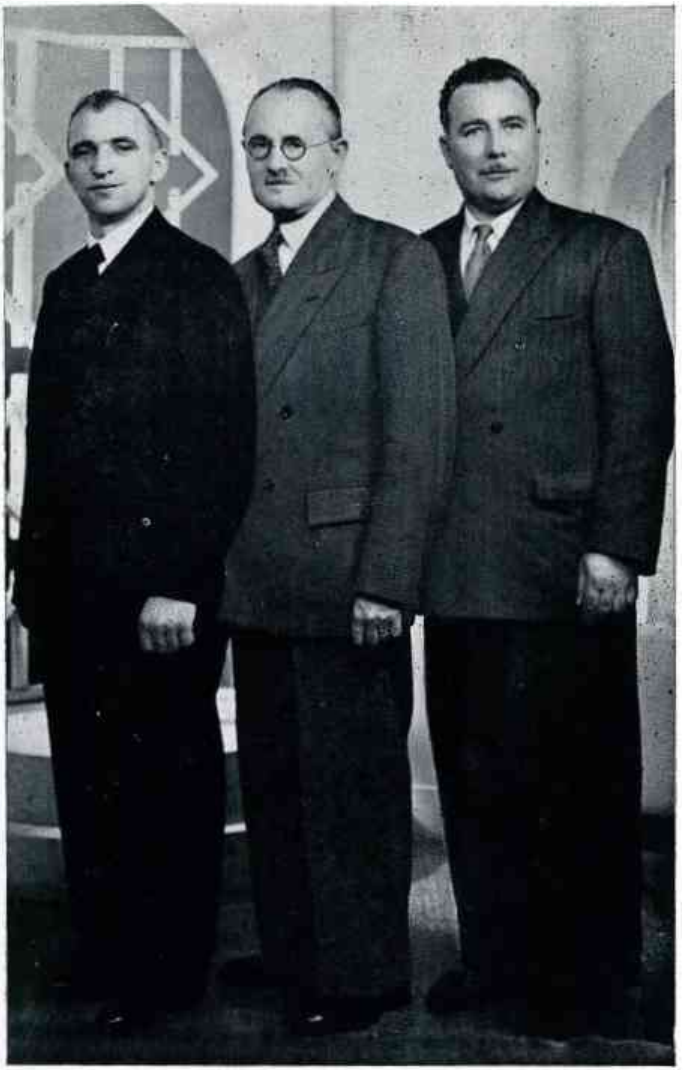

Parapijos Komiteto vadai 1951 m.: sekr. J. Babilius, pirm. P. Bulaitis, kas. J. Ramašauskas.

suprasti iš to, kad per 12 mėnesių 1910 metais įvyko 13 visuotinų parapijos susirinkimų, suruošti buvo 5 dideli baliai — vakarienės. Viešoje procesijoje lietuviai dalyvavo su savo draugijų vėliavomis ir Šv. Cecilios Draugystės orkestru.

Parapijai buvo džiaugsmo, kai kun. K. J. Matulaitis paskelbė 1910 m. VI. 10 d., jog visos skolos už bažnyčią ir žemę yra galutinai išmokėtos.

DIDELIS PASIRYŽIMAS

Keturi metai praėjo nuo Kardinolo pirmojo atsilankymo pas lietuvius ir jo pritarimo keltis į švaresnę vietą; tuo metu lietuviai apmokėjo visas skolas už senąją bažnyčią. Buvo numatyta, kad naujas pastatas kaštuos £3.000. Vyskupijos kasininkas pareikalavo, kad lietuviai pradžiai sudėtų £1.400. Tuo laiku par. kasoje buvo likę £34.14.2. Savaitinę duoklę mokėjo 435 žmonės. Kiti mažai ką dėjosi. Nuoširdžiai rėmė Klebono sumanymą statyti naują bažnyčią apie 335 žmonės. O jis visgi pasiryžo sumanymą įgyvendinti. Kad gautų leidimą pradėti statybą, pasiskolino iš žmonių ir visus savo pinigus pridėjo, sudarė £800. Už seną vietą tikėjosi gauti £700, bet gavo £608.11.4. Sudarė £1.400. Planai patvirtinti, su statybos bendrove padaryta sutartis. Tuoj įsigyta bažnyčios žemė ir 1911 m. rugsėjo mėn. pradėta tiesti pamatai.

ALTORIUS

Bestatant bažnyčią, vyskupijos kasininkas pasiūlė lietuviams įsigyti altorių, kurį buvo pirkusi „Book and Arts Company" 1851 m. Londono Parodoje iš Tyrolliaus Firmos. Pradžioje altorius buvo įkainuotas £1.500 aukso svarų, o po 60 metų laukimo bendrovė jį atidavė lietuviams už £300. Bet su tuo susidarė naujos išlaidos: reikėjo įškelti vidurinę navą, duoti kolonas altoriui ir pastūmėti bažnyčios galą, kad išsitektų altorius. Už tą pataisymą statybos bendrovė paėmusi £200 daugiau. Užtat vyskupijos kasininkas Carton de Wiart padovanojo tabernaculum, o vėliau padėjo apmokėti lietuvių skolas, pridėdamas iš vyskupijos fondo £10 prie lietuvių £90.

Šv. Kazimiero altorius.
Statulą padirbo J. Dagys. Aušros Vartų Marijos atvaizdą nupiešė Kazys Dargis.

apmokant užtrauktas skolas.

Visa statyba su žeme atsiėjo £4.108:9:7 aukso svarų.

BAŽNYČIOS PAŠVENTINIMAS

Tai buvo 1912 m. kovo 10 d. Lietuvių šv. Kazimiero bažnyčios pašventinti atvyko Jo Em. Kardinolas Pr. Bourne su palydovu kun. A. Jackman. Sumą laikė vienuolis kun. Williamson. Vokiečių šv. Bonifaco bažnyčios choras giedojo per pamaldas. Žmonių buvo spūstis, nors visi buvo su bilietais, už kuriuos mokėjo po 5 šil. Kardinolas buvo patenkintas bažnyčia, iškilmėmis, žmonių pamaldumu. Po Sumos jis suteikė Sutvirtinimo Sakramentą. Tuo metu aukų sąrašuose randame ir J. Em. kardinolo Bourne aukų £20. Didesnės už jį aukos niekas nebuvo davęs. Tai rodo nemažą Kardinolo palankumą Londono lietuviams.

Greta bažnyčios ir ant jos viršaus kartu buvo pastatyta nedidelė klebonija, ko nebuvo prie pirmos lietuvių bažnyčios. Žmonės iš karto pamilo savo bažnyčią ir jos nepaprastą iš medžio drožtą altorių, vaizduojantį švč. Marijos vainikavimą danguje.

1912 m. bal. 21 d. parapijos Komiteto ir visų žmonių vardu A. Baratinskas dėkojo kun. K. J. Matulaičiui, primindamas, anot tos dienos protokolo: „Žydų išvedimą iš Egipto, o mus iš Cable Street".

Atlikęs didelį darbą, pasikvietė atostogų praleisti į Londoną kun. A. Dailidę, o pats 1912.VII.29 d., gavęs Westminsterio vyskupijos rėkomendaciją lietuvių bažnyčiai aukas rinkti, išvyko Lietuvon. Tai buvo kartu jam poilsis ir darbas. Daugiausia aukų gavo iš Seinų vyskupo ir žymesnių kunigų; iš 29 kunigų parsiveže 300 rublių (£30) aukų.

Nuo tų metų prasidėjo antras svarbus laikotarpis — skolų išmokėjimas. Skolos negyja, jas reikia atiduoti. Nors bankas mielai palaukia už nemažas palūkanas, bet žmonėms, iš kurių buvo privačiai skolinta, visokioms priežastims kilus, reikėjo tuč tuojau grąžinti. Šiuo atveju Klebonas pasirodė geras organizatorius ir psichologas. Jis visas užtrauktas skolas grąžino bankui ir žmonėms 1922 metais, taigi per 10 metų. Nestebėtina,

kad Londono lietuviai Westminsterio vyskupijoje gavo gerą vardą: kunigų konferencijose vyskupijos Valdytojas su pasigerėjimu kalbėdavęs kunigams apie lietuvių vieningumą, susiorganizavimą, pamaldumą ir kitas geras ypatybes.

RYŠKESNIEJI NUOTYKIAI

„Pinigų Prieglauda". Londono lietuviai buvo mažai raštingi žmonės. Savo santaupas mokėdavo padėti į Valstybės Taupomasias Kasas, bet iš ten atsiimti susidarydavo daug painiavos , ypač su pavardėmis. Klebonas, pasitaręs su veiklesniais vyrais 1913 m. bal. 13 d. įkūrė „Pinigų Prieglaudą". Valdybon išrinko 3 veikėjus, pinigų globėjais pirmais metais buvo kiti 3 vyrai, o paskui tą pareigą eidavo pats Klebonas. Žmonės gaudavo tuos pat % % kaip ir Valstybės Taup. Kasose ir galėdavo atsiimti pinigus kada norėdavo. Tai daug palengvino ir žmonėms ir parapijai, skolas mokant.

Pasaulinis karas. Pirmas pasaulinis karas, prasidėjęs 1914 m. liepos mėn. atnešė daug nelaimių Londono lietuviams. Užstojo didelė bedarbė. Vyrus ėmė kariuomenėn. Lietuviai galėjo pasirinkti arba anglų, arba rusų kariuomenę. Daug kas rašėsi ir išvažiavo į Rusijos kariuomenę, tikėdamiesi iš ten greičiau pasiekti Lietuvą, o ji buvo naikinama.

Kun. K. J. Matulaitis įkuria Londone 1914 m. lapkr. 8 d. **„Lietuvos Aukurą"**, nukentėjusiems nuo karo lietuviams Tėvynėje šelpti. Per 5 veikimo metus surinkta ir pasiųsta aukų £611.5.3½. Londoniečiai neatsisakė paremti ir „Skotijos Komitetą Lietuvai šelpti". Tas komitetas iš londoniečių buvo gavęs aukų £63.13.2, o p. Petras Bulaitis stojo jiems talkon, pervažiavo 21 liet. koloniją ir įnešė Komitetui surinktas aukas £113 svarų.

Organizacijos. Londone lietuvių 1915 m. buvo 2.010. gyvenusiu 294 šeimose. Pavienių vyrų buvo 115 ir netekėjusių mergaičių 51. Bet lietuvių šv. Kazimiero parapijai priklausė tik 1560 asmenų. Likusieji 262 gyveno išsisklaidę toli tarp anglų, o 128 negalėjo priklausyti: tai nekatalikai lietuviai ir nutolę nuo tikėjimo, 60 asmenų nepanorėjo dėtis į parapiją.

Veiklesnieji dėjosi į draugijas. 1915 m. buvo jų net

perdaug Londone: Vyrų Pašalpinė D-ja „Vienybė", pašalpinė dr-ja „Ūkis", „Vytauto Dr-ja", „Blaivininkų-Abstinentų Draugija", „Rūta", vietos vargšams šelpti buvo įkurta „šv. Vincento Dr-ja", veikė kooperatyvas „Birūta", „Socialis Klubas", be jau minėtų „Pinigų Prieglaudos" ir „Lietuvos Aukuro", o visus jungė par. šv. Kazimiero Dr-ja.

Pagerinimai. Žymiai sumažėjus parapijos skoloms, 1921 m. parapija nupirko Klebonijos langams naujus užtiesalus, pilną paklojimą svečio lovai, divonėlius, takus, o 1923 m. įvestas buvo telefonas. Tais pat metais baigtos buvo mokėti visos skolos. Ir štai tuoj moksleiviai pajunta londoniečių paramą, iš naujo kuriamas par. knygynas; įsikuria „Vaikelio Jėzaus Draugija" stabmeldžių vaikučiams gelbėti; Rusijoj badaujantiems pasiųsta £10.10.0; Skotijos bedarbiams lietuviams padėti sumesta £5.11.6.

Tais pat metais išsinuomota „Priory Hall" ir viršutinėje salėje įkurtas „Lietuvių Klubas". Jis lietuviams tarnavo iki II pasaulinio karo. Karo metu tas pastatas buvo priešų sugriautas.

Platesnis veikimas. Parapijos kultūriniems ir ekonominiems reikalams gražiai susitvarkius, imta daugiau kreipti dėmesio į dvasinį religinį žmonių gyvenimą. Tam pašvenčiami sekantieji veiklos metai.

1925 m. tarp V.31 — VI.6 d. kun. P. Andziulis, MIC laikė Misijas liet. bažnyčioje. Kai atsilankė rudeniop vietos vyskupas, džiaugėsi lietuvių iškilmėmis ir žmonių pamaldumu. Prieš Kalėdas užsuko Londonan kun. V. Dvaranauskas.

Parapija, atsidėkodama savo klebonui už rūpestį, iškilmingai paminėjo 20 metų jo darbo sukaktį ir padovanojo jam auksinį su tinkamu įrašu laikrodį.

1926 m. Londono lietuviams buvo ypatingi, — bažnyčioje lankėsi pirmas arkivyskupas lietuvis, J. E. ark. Jurgis Matulevičius, Marijonų vienuolijos Generolas. Jį atlydėjo 1930 m. konsekruotas vyskupu kun. P. Būčys, MIC. Ta proga londoniečiai suaukojo 21 svarą Vilniaus lietuviams paremti.

Sekančiais, 1927 m. kiek pritilo visa veikla, nes kun. K. Matulaitis išvyko vasaros atostogų Lietuvon. Užtat 1928 m. apie Velykas pakartotos Misijos žmonėms.

Šv. Onos Moterų Draugijos vadovybė

Sėdi: El. Sendzikienė, Magd. Kalinauskienė, rašt., kun. Dr. K. A. Matulaitis, MIC., Ona Liūdžiuvienė, pirm., K. Kuzmickienė.

Stovi: El. Šteinytė, M. Šteinienė, L. Bakerienė, Vl. Francikienė, O. Pacevičienė, O. Bulaitienė, St. Babilienė.

O kai iš Liurdo grįžo mergaitės su gražia švč. M. Marijos statula, įtaisytas buvo bažnyčioje „Liurdas".

Tais metais uoliai dirbo šv. Vincento Dr-ja, surinkus ir išdalinus vargšams apie 50 svarų.

Liurdas ir Roma. Panūdo Klebonas aplankyti Liurdą Prancūzijoje: gavo pavaduotoją kun. A. Sidaravičių ir 1929 m. liepos mėnesį išvyko. Parvažiavo dvasia atsigaivinęs: jis norėjo pasitraukti iš Londono, bet vietos vuskupas prašė jį toliau pasilikti.

Atejo 1930 m. Lietuviai gausiai dalyvauja Trijų Karalių Oktavos pamaldose Soho Square, šv. Patricko bažnyčioj, pamini tinkamai Vytauto Didž. 500 mirties sukaktį, atšvenčia savo klebono 25 metus veiklos Londone. Parapija nutarė suteikti kun. Matulaičiui dovaninę kelionę Romon. Išvyko jis Romon geriausių jausmų kupina širdimi: tiek jau metų praėjo, o jis vis negalėdavo pasiekti krikščionijos centro Romos, neturėjo progos pamatyti Popiežiaus. Už šitą malonę jis buvo labai dėkingas visai parapijai. Ir parvykęs atpasakojo savo gilius pergyvenimus ir smarkius įspūdžius iš Romos spalio 5 d.; davė kelionės ir parapijos pinigų apyskaitą. Atrodė, su nauja jėga galės imtis darbo. Deja, 1930 m. lapkričio 12 d. ištiko jį paralyžius; atėmė jam visa kairiąją pusę. Ir nors perėjo daug gydytojų ir daug ligoninių, nepasveiko iki savo mirties 1945 m.

Pirmais metais ligonį kleboną pavadavo kun. A. Sidaravičius, o nuo 1931 m. lapkr. 1 d. pastoviai apsigyveno Londone klebono giminė, kun. Kaz. Al. Matulaitis, MIC.

PIRMAS MARIJONAS LONDONE

Pirmas Marijonas, pastoviai apėmęs tvarkyti Londono lietuvių Misijos reikalus, buvo kun. A. K. Matulaitis, Ph. D., M.I.C. Marijonų pageidavo ir darė žygių juos gauti susirgusis kun. K. J. Matulaitis. Vienuolijos vadovybė pasiuntė jam giminaitį, kad padarytų malonumo garbingam ligoniui.

1931 m. įsikūrė Londono Lietuvių Draugijų Federacija. Naujas dvasios vadas pavasarį 1932 m. sudarė Misijas žmonėms, pakvietęs kun. A. Petrauską, M.I.C., Londonan. Su par. Komiteto pritarimu, valytojų bendruovė apvalė bažnyčią. Buvo nemažai vargo likviduoti

Sopulingoji Dievo Motina Lietuvių Bažnyčioje

ligonio duotas paskolas ir užsitrauktas jo skolas. O jų turėjo £3650 svarų. Per pusę metų pavyko visą tai išlyginti.

Tarptautinio Eucharistinio Kongreso proga, kurs vyko Dubline, Airijoje, 1932 m. birž. 20 d. Londoną pasiekė 16 kunigų lietuvių. Iš kongreso jie užsuko Londonan birž. 29 d., o su jais buvo ir du lietuviai vyskupai: Telsių vysk. J. Staugaitis ir Marijonų Generolas vysk. Petras Pr. Būčys. „Lietuvių Klube" londoniečiai suruošė gražias svečių pagerbtuves. Senelis kun. Matulaitis jose nedalyvavo, jis jau buvo pamiltoje Marijampolėje, Lietuvoje.

LIETUVIŲ RINKĖJAS

1932 m. liepos 3 d. Londono lietuvių dvasinius reikalus rupinti pradejo kun. Vl. Mažonas, M.I.C., kurį Marijonų vadovybė sukeitė pareigomis su kun. K. A. Matulaičiu, M.I.C.

Prie jo įvyko Londone pirmoji „Tėvo Diena" 1932 m. 7. 24, o lapkr. 20 suvaidinta buvo 6 veiksmų kom. „Pirmasis Degtindaris".

Nuo pat veikimo pradžios kun. Vl. Mažonas, M.I.C. jieško lietuvių vaikų, jis veržte veržiasi į anglų pradžios mokyklas, kuriose mokinosi lietuvių vaikai, rašo Lietuvos Vyriausybei, teikia savo sumanymus įkurti Londone lietuvių mokyklą „Lietuvių Namus". Tik 1933 m. pavyko jam įeiti su pamokomis į šv. Onos mokyklą, o vokiečiai visai neįsileido.

Kad Londono lietuviai labiau brangytų savo kalbą ir Tevynę, paragina Federaciją ir ji daro pirmąją lietuvių ekskursiją Lietuvon 1933 m. vasarą. Joje dalyvavo 38 žmonės, kun. Vl. Mažonas vadovavo, palikęs savo vietoje dirbti kun. Dr. J. Vaišnorą, M.I.C., kurs rugsėjo mėnesyje suruošė londoniečiams Misijas.

Parvyko jaunimas iš Lietuvos susįžavėjęs. Apie kelionės įspūdžius karštai kalbėjo sportininkams V. Kasparaitis. To pasekoje, susitarta buvo rinktis kas ketvirtadienio vakarą pasikalbėjimams.

Tarp žymesnių tų metų nuotykių galima suminėti šiuos: vasario men. 11 d. buvo paminėta Popiežiaus vainikavimo sukaktis, vasario 19 d. atšvęsta 15 metų Lietuvos

Londono lietuvių choras.

Nepriklausomybės sukaktis. Velykoms atvyko kun. J. Narbutas, šv. Onos D-ja suruošė balandžio 22 d. „Margučių Vakarienę", spalio 22 d. minėta Vilniaus Diena" ir lapkričio 4 d. šv. Onos D-ja surengė vakarėlį su laimėjimais.

Rudenyje Londone pas lietuvius lankėsi prel. Jul. Maciejauskas. Bet kun. Vl. Mažonas, MIC 1934 m. gavo naują paskyrimą: turėjo pereiti į Rytų Apeigas ir vykti į Mandžūriją misijonieriauti. Į Londoną marijonų Vadovybė pasiuntė kun. A. Petrauską, MIC, išgarsėjusį J.A.V. misijonierių.

MARIJONŲ ĮSIPAREIGOJIMAS

Naujas londoniečių dvasios vadas, kun. A. Petrauskas, MIC, atvyko 1934 m. birželio 23 d. Jis su kun. Vl. Mažonu apsilankė pas kardinolą Pr. Bourne Vl. 26 d. Kardinolas leido marijonams kurti Londone vienuolinį namą. Juridinis Namo — vienuolyno įkūrimas įvyko po 5 mėnesių. Nuo to laiko Marijonų Vienuolija įsipareigojo neapleisti Londono lietuvių ir šv. Kazimiero bažnyčios.

KUN. A. PETRAUSKO, MIC DARBAI

Londone kun. A. Petrauskas dirbo nepilnai trylika mėnesių. Tuo metu jis sukūrė „Liaudies Universitetą". Jame mokslines paskaitas teikė: Dr. J. Zmuidinas, Dr. J. Kaškelis, p. J. ir O. Kajeckai, K. Gineitis, Kaz. Cibiras ir kiti.

Lietuvių kalbos pamokas vaikams įvedė šeštadieniais 10-12 val. parapijos klube. Padėjo šv. Onos D-jai suruošti „Vaikų Eglutę", prisideda prie „Jaunimo vakarėlio". Pradėjo jis organizuoti „Marijos Dukteris", oficialiai ir kanoniniai įkūrė 1934.VIII.28 „Tretininkių Kongregaciją". Iš Romos gavo bažnyčiai dokumentuotas relikvijas: Kryžiaus medžio, šv. Kazimiero, šv. Pranciškaus Asyž., šv. Antano Pad., šv. Elzbietos, šv. Onos, šv. Teresės Vaikelio. Jėzaus. Bažnyčioje įvedė apšildymą.

Žmonių dvasios gerove besirūpindamas, 1934 m. rudenį davė aštuonių dienų Misijas, su vietos vyskupo leidimu įvedė „Vėlinių Oktavą", baigiant 1935 m. Sven-

tuosius Metus davė vienas rekolekcijas visiems ir kitas atskirai „Marijos Dukterims".

1935.VII.16 kviečiams išvyko Lietuvon ir ten pasiliko, nes buvo išrinktas Lietuvos Marijonų Provincijolu.

Tarp 1935 m. VII.16 d. ir rugsėjo 26 d., kol iš naujo atvyko eiti Londono lietuvių dvasios vado pareigas kun. K. A. Matulaitis, MIC., per vasaros atsotogas Londone buvo kun. D-ras J. Vaišnora, MIC.

NAUJI DARBAI

Kun. A. Petrausko pradėtos lietuvių kalbos pamokos lietuvių klube šeštadieniais buvo tęsiamos toliau. 1935.X.20 Sporto Klubas atšventė savo veiklos 10 metų sukaktį. Vėlinių Oktavoje rytais ir vakarais buvo sakomi Misijų pamokslai.

Lapkričio 17 d. parap. Komitetas pritarė, kad būtų padarytas šv. Kazimiero altorius, kad būtų prapiestos viškos chorui. Numatytoms išlaidoms padengti nutarta išleisti laimėjimui „auksinį laikrodį". Loterija dave £27.5.8 pelno parapijai.

Šv. Kazimiero altorių pastatė S. Frank, Ltd. už £30.17.3. Altorius iškilmingai pašventintas 1935.XII.8 d. šv. Petro ir Povilo statuols kaštavo £7.15.0 ir jos pašventintos 1936.II.2 d.

1935 m. XII.22 d. buvo sudarytas: „Londono Lietuvių Namų Statybos Komitetas", nes buvo užsimota pasistatyti savo klubui, mokyklai, skaityklai patalpas. Per pusę metų buvo ieškoma pinigų: aukų ir paskolų didžiuliam sumanymui. Bet vasarai baigiantis paaiškėjo, kad visa lietuvių bažnyčios apylinkė, įimant šv. Kazimierio bažnyčią, Londono County Council nutarimu, turės but nugriauta ir nauju planu atstatyta. Teko aiškintis padėtį, ginti nuosavybę, vesti derybas, samdyti advokatą. Iš karto L.C.C. siūlė mums tiek pat vietos užleisti kitoje gatvėje, 1937 m. IX.29 gauta žinia, kad lietuvių bažnyčia L.C.C. paliekama toje pat vietoje. Buvo daroma pastangų gauti kiek žėmės iš L.C.C., bet tai nepavyko, nors susirašinėjimų ir žygių buvo paduryta daug.

Tiesa, visa apylinkė buvo išgriauta, bet ne ramiu būdu, o antrojo pasaulinio karo metu: didžiulių sviedinių — bombų gavome per 36 dviejų šimtų žingsnių atstumu

nuo bažnyčios. Pati bažnyčia jų nebuvo paliesta, nors iškrypo, suskilo langai ir sienos, prakiuro stogai.

1935-1939 m. veikė šv. Kazimiero par. Dr-ja, „Rūta", Šv. Onos Draugija, Parapijos klubas, Vyrų Savišalpos „Vienybės" Dr-ja, Sportininkų klubas, V. V. Sąjungos skyrius, Londono Lietuvių Federacija, neskaitant grynai religinio pobūdžio draugijų.

STAMBIEJI ĮVYKIAI

Tarp stambesnių kolonijoje įvykių reikia priskaityti 1935m. Felikso Vaitkaus, perskridusio Atlanto vandenyną, atsilankymą Lietuvių klube, 1936 m. turėjome „Vaikų Eglutę", „Tėvo Dieną" su vaidinimu „šv. Tercizijus", „Motinos Dieną" su vaidinimu „šv. Teresėlė", „Jaunimo Dieną", „Dariaus-Girėno Dieną", „Lietuvių Dieną", su „9 spalių" vaidinimu. Tais pat metais buvo trejos rekolekcijos. Su dvasiniu patarnavimu atvyko svečiai kunigai: kun. Dr. K. Rėklaitis, MIC., išbuvo apie 3 mėnesius, kun. St. Mažeika, MIC. buvo 4 mėnesius. Londoną lankė: kun. J. Gutauskas, kun. Venckus, S. J., kun. V. Slavynas ir kun. A. Petrauskas, MIC.

Kai mirė karalius Jurgis V, į jo laidotuves buvo atvykęs Lietuvos Užs. Reik. ministras p. St. Lozoraitis. Ir jis atsilankė mūsų kolonijoje.

1937 m. įvyko I.16. d. „Vaikų Šventė" su alegoriniu vaidinimu: „Eglutė". Vasario 14 d. turėjome „Lietuvių Dieną" su P. Gruodžio 3 veiksmų drama „Lietuviai pabuskite". Velykose padėti žmonėms atlikti dvasines pareigas buvo atvykęs kun. Dr. K. Rėklaitis, MIC. Pirmą Velykų dieną prie šv. Komunijos buvo 268 asmenys, — Londonui nepaprastai didelis skaičius.

Prieš Atvelykį buvo „Margučių Vakarienė" su linksmąją dalimi; bal. 14 d. įvyko „Tėvo Diena", kurios metu pagerbti vyriausieji amžiumi kolonijų tėvai.

Gegužės 12 d. buvo karaliaus Jurgio VI vainikavimas. Į tas iškilmes atvyko ir lankėsi lietuvių kolonijoje Užs. Reik. Min. p. St. Lozoraitis, Lietuvos Vyriausias Kariuomenės Vadas gen. St. Raštikis ir Užs. Reik. viceministeris p. Girdvainis. „Motinos Dienoje" pagerbtos buvo visų kolonijų vyriausios amžiumi motinos. Buvo sulošta komedija: „Pakliuvo", o sportininkų choras padainavo

Prieš šimtą metų Tyrolio firmos iš medžio drožtoji Marijos, Dievo motinos, statula. Londono lietuvių bažnyčioje ji stovi nuo 1912 m.

100 motinų 4 dainas.

Sporto klubo sekr. J. Liūdziui vadovaujant, 30 jaunuolių padarė gražią ekskursiją į Lietuvą. Ekskursantai išleisti liepos 25 d., minint Dariaus — Girėno Dieną. Į jaunimą karštai kalbėjo svečias kun. Jonas Aleksa, MIC. Kai jie grįžo po poros mėnesių iš nepaprastai nuotaikingų atostogų, daugiau jaunimo ryžosi per metus taupyti pinigus, kad Lietuvą pamačius sekančiais metais. Ekskursijos išmokė jaunimą branginti Lietuvą ir geriau išmokti lietuviškai kalbėti.

PRIEŠKARINIAI METAI

Lietuvos Nepriklausomybės 20 metų sukaktį gražiai paminėjo londoniečiai 1938 m. II. 20 d., suvaidinę M. Petrausko operetę „Consilium Facultatis" taip gerai, kad kelerius metus po tam buvo kalbama.

Pirmas misijas gavėnioje laikė kun. prel. J. Maciejauskis ir antras — kun. Jonas Aleksa MIC. Po jo misijų IV.10. d. priėjo šv. Komunijos 283 asmenys.

Draugijose pasireiškė daug gyvumo, besirengiant į šaukiamą Glasgowan Didžiosios Britanijos Lietuvių Seimą. Jis įvyko liepos 31 d.; į jį nuvyko 32 Londono lietuviai. Seime buvo nutarta ir sudaryta Didž. Brit. lietuvių Taryba iš 9 asmenų, kuriai pavesta atstovauti vieningus Didž. Brit. lietuvius ir šaukti seimus kas treji metai.

Rugpiūčio 3 d. į Londoną užsuko iš Lietuvos grįždamas amerikiečių choras „Pirmyn" ir davė pasisekusį koncertą.

Iš draugijų veiklos 1938 m. verta paminėti šv. Onos Dr-jos pastangas patraukti lietuviukus prie savo bažnyčios: Draugija parūpindavo pusryčius vaikučiams sekmadieniais po 9 val. Mišių, kurių metu jie giedodavo lietuviškas giesmes.

Tuo laiku ir vėliau „Rūtos" Dr-ja veikė septyniomis sekcijomis: spaudos, mokslo, moksleiviu, dramos iškilmių, muzikos ir meno. Parapijos draugijai priklausė apie 350 šeimų; „Vienybėj" buvo apie 300 vyrų. Moterų šv. Onos Draugija turėjo apie 100 narių. Į Socialį Klūbą buvo įsirašę apie 200 asmenų. Sporto Klubas turėjo 60 — 70 jaunuolių. Be to, gražiai veikė šv. Vincen-

Londono Lietuvių Meno Sambūrio vadai:
choro dir. J. Černius, Ad. Pukštys, pirm. J. Mašalaitis,
A. Virkutis, vice pirm. El. Šteinytė.

to Dr-ja vargšams šelpti, Vilniui Vaduoti skyrius, visų draugijų jungėja: Londono Lietuvių Federacija.

Pamaldesnieji žmonės dėjosi į Švč. Sakramento Arkibroliją, į šv. Pranciškaus Tretininkų Kongregaciją, į Marijos Dukterų Sodalicijją ir sudarė Gyvojo Rožančiaus aštuonius Ratelius.

Visuomeninis veikimas, bendrieji tautos reikalai ir savos kolonijos rūpesčiai buvo įkinkę visus veiklesniuosius Londono lietuvius į darbą. Jis buvo malonus, geras, nes buvo vieningas.

1939 m. rugpiūčio 1 d. išplaukė porai mėnesių į J.A. Valstybes kun. K.A. Matulaitis, MIC, palikęs pavaduotoją, jauną kun. K. Zajančkauską, kurs vėliau pakeitė savo pavardę į Zanį. Jis Londone darbavosi iki 1942 m.

PASAULINIO KARO PRADŽIA

1939 m. rugsėjo 1 d. po pusiaunakčio vokiečiai pranešė per radio esą juos užpuolė lenkai. Tą pat rugsėjo 1 d. 6 val. ryte vokiečių kariuomenė įžengė Lenkijon. Prancūzija ir Anglija paskelbė, jog jie laikosi duotų garantijų Lenkijai ir, kai vienos dienos ultimatumas išsibaigė, rugsėjo 3 d. paskelbė esą kare su Vokietija. Jis baigėsi tik 1945 m., o taikos ir 1951 m. nebuvo.

Karo metai Londono lietuviams buvo skaudūs. Žmonės išsisklaidė. Visuomeninis veikimas sumažėjo. Jauni vyrai buvo paimti kariuomenėn, o mergaitės prie pagelbinių darbų. Londoniečių būrys buvo išvykęs vasaros atostogų Lietuvon. Jų dalis laimingai grįžo, o dalis karo pradžioje įstrigo, ir teko vykti aplinkiniais keliais. Paskutiniejі suruošė nuotykių vakarą X. 22 d. papasakoti kelionės įspūdžius, kad Lietuva nelabai džiaugiasi prieš mėnesį grąžintu Vilniumi, nes šalyje įsigali Rusijos įtaka.

Vasaros viešėjęs Londone kun. A. Cikoto, MIC, išvyko Romon penktoje karo dienoje, o iš ten buvo pasiųstas kaip Marijonų misijos Harbine rytų apeigų archimandritas Mandžiūrijon.

Londone tais metais mirė 25 lietuviai, dar labiau sumažindami bendruomenę.

Paminėtinas tų metų gruodžio 3 d. Londono lietuvių mitingas, kuriame patiekė vėliausias žinias Lietu-

Šv. Mykolas arkangelas.
Didžiojo altoriaus detalė. Piešė K. Dargis.

vos Ministras p. B.K. Balutis.

1940 m. II. 18 d. Tautos šventėje buvo suvaidinta 3 v. drama: „Tėvynė šaukia", įkurta merginų komisija lietuvių kariams globoti. Jos pasivadino „Lithuanian Knitting Bee", ir karo metinėse suruošė savo mezginių, darbelių parodą. Gegužės 5 d. buvo Glasgoviečių kun. Ambrozijaus Staškūno, OFM, primicijos.

Birželio 23 d. ir rugsėjo 8 d. buvo skaitlingi lietuvių susirinkimai, sielojantis Lietuvos nelaimėmis. Lietuvių tarpe pasirodydavo protarpiais kun. Kaz. Časas O. P., išpažinčių klausytį. Magd. Mikionienė su sūnum Jurgiu įtasė bažnyčiai brangią monstranciją, o p. V. Balickas padovanojo du penkių žvakių meniškus žibintuvus.

Ir 1940 ir 1941 metais draugijų veikimas sumažėjo; nebuvo kur rinktis, nes turėtos patalpos sumuštos. Del karo veiksmų žuvo 6 lietuviai. Drąsesni, ateidami sekmadieniais į pamaldas, kiek galėdami, aukomis palaikė bažnyčią ir kunigą. Dvejus metus kunigas negalėjo lankyti kolonijų, o 1941 m. net plotkelių kūčiomis nebuvo.

SUNKUMAI

1941 m. rugsėjo 29 d. iš Amerikos per Portugaliją grįžo Londonan. kun. K.A. Matulaitis MIC. Po dvejų karo metų sunku buvo atpažinti smarkiai apnaikintą Londoną. Karas buvo įnešęs didelių suiručių žmonių gyveniman. Lietuvos Atstovybės patalpos buvo kelis kartus nukentėjusios nuo priešų. Atstovybės tarnautojai sumažėjo, nes ir konsulas ir tarėjas, H.R. pasitraukė, laukdami iš Lietuvos okupantų sau malonių. Parapijos turėto klubo patalpos sugriautos. Bažnyčios langai skylėti, sulankstyti, o klebonijoj vietoj stiklo kažkokia medžiaga kai kurie apkalinėti. Iki vasario 11 d. 1942 m. dirbęs parapijoj kun. K. Zanys pasitraukė iš darbo lauko. Tėvai buvo susirūpinę paimtais kariuomenėn savo vaikais, ar saugesnėsna vietosna išvežtais mažamečiais. Bet, lietuviai visuomeninio darbo neapleido; protarpiais pasilikusieji Londone net koncertus, ar pobūvius suruošdavo tai vienoj, tai kitoj samdytoje salėje.

Tarp nekasdieninių įvykių buvo 1943 m. lapkričio 1 d., kai kun. K.A. Matulaitis, MIC šventė 25 metų kunigystės sukaktį, dalyvaujant Lietuvos Ministrui J.E.

p. B.K. Balučiui, vienam vyskupui ir būriui kunigų.

KERSTO SVIEDINIAI

1944 m. birželio mėnesyje pasirodė virš Londono vokiečių „Kerštc sviediniai" V-1, panašūs į mažą sprausminį lėktuvą. Nuo jų vos neišlaikstė šv. Kazimiero bažnyčia. Apylinkėje krito 36 tokі sviediniai. Eaisiau buvo rudenį, kai pradėjo be balso kristi V-2 rakietiniai vienos tonos svorio sviediniai. Vienas toks sviedinys išnešė mūsų bažnyčios ir klebonijos langus, sugadino duris ir klebonijoje atplėšė lubas.

KARO PABAIGA

Visi Londnoo lietuviai laukte laukė karo pabaigos, nes aiškiai matėme sąjungininkų persvarą. Kai vokiečiai stengesi sumušti „keršto sviediniais" Londoną, sąjungininkų kariuomenės, išsikėlusios Prancūzijon 1944 m. birželio 6 d. atidarė galingą antrą frontą. Kovų dydį galima suprasti iš pavartotų karinių jėgų. Išsikeliant kariuomenei į krantą buvo panaudota 4.000 laivų. Juos dengė 11.000 orlaivių. Vokiečių sudaryta jūrų dugne nedidelių cementinių piramidų tvora viena valanda išlėkė į orą. Už trijų savaičių buvo paimtas Cherbourgo uostas. Sekė persilaužymo mėnuo. Liepos 31 d. amerikiečiai sulaužė vokiečių frontą ir žygiavo visomis kryptimis. Rugpiūčio 15 d. išsikėlė sąjungininkai ties Marseilles uostu ir po 18 dienų paėmė Lyoną, o 25 rugpiūčio Paryžius buvo sąjungininkų išvaduotas. Daug londoniečių karių buvo Vidužemio plotuose. Ir ten buvo mūsų persvara.

Romą sąjungininkai išvadavo 1944 m. birželio 4 d. ir žygiavo šiaurėn. Rugsėjo viduryje frontas tęsėsi nuo Olandijos iki Italijos 450 mylių ilgiu. Du mėnesiu sąjungininkai slinko pirmyn Vokietijos pusėn; bet gruodžio 16 d. vokiečiai pralaužė Belgijoj frontą ir sustabde laikinai sąjungininkus. Tik 1945 m. vasario 23 d. pradėjo gen. Eisenhoveris pavasario žygį Vokietijon. Kovo 7 d. sąjungininkai paėmė Liudedorffo tiltą ties Remagen per Reiną, apsupo Ruhro kraštą, ėmė vokiečius

siaupti Vokietijoj, nušlavė juos. 1945 m. gegužės 1 d. nusižudė Hitleris, gegužės 2 d. pasidavė vokiečiai šiaurės Italijoj ir Austrijoje. Mussolinis jau buvo žuvęs nuo partizanų balandžio 28 d. Gegužės 5 d. pasidavė vokiečių kariuomenės Olandijoj, Danijoj ir Šiaurės Vokietijoj. Gegužės 7 d. 2,41 a.m. vokiečių pul. gen. Gustav Jodl pasirašė Reimse, Prancūzijoj, kapituliaciją. Oficialiai karas pasibaigė 1945 m. gegužės 9 d. 6 val. ryto.

Londono lietuviai sutiko karo pabaigą su dideliu džiaugsmu, dėkodami Dievui, kad išliko nesugriauta šv. Kazimiero bažnyčia, kad mažai nukentėjo mūsų žmonių.

D. BRITANIJOS LIETUVIŲ KONGRESAS

Sudarytoje Glasgowe 1938 m. Didžiosios Britanijos Lietuvių Taryba buvo įpareigota šaukti D.B. lietuvių Seimus kas treji metai. Bet 1939 m. prasidėjęs antrasis pasaulinis karas tai sukliudė. Kai 1944 m. žiemą anglai nušlavė raketomis nuo savo padangių vokiečių lėktuvus, pasidarė ramesni laikai. Buvo susitarta šaukti Didž. Britanijos Lietuvių Antrąjį Seimą 1944 m. liepos 1 d. Londonan. Deja, ramios dienos pasibaigė birželio pradžioje, pradėjus dieną-naktį skristi raketiniams vokiečių sviediniams iš Prancūzijos, Belgijos ir Olandijos pajūrio.

Praėjo tie ir sekantieji 1945 m. Tik 1946 m. išdrįsome kviesti visų D. Britanijos lietuvių draugijų atstovus Londonan. Skotijai reikalaujant, šaukėme ne Seimą, o Didž. Britanijos Lietuvių Kongresą. Jis vyko liepos 13—14 d. abiejose šv. Monikos par. salėse. Iš Skotijos buvo septyni pilnateisiai draugijų atstovai, iš Manchesterio 8, iš Londono 22 atstovai ir 28 svečiai. Kongreso išvakarėse per vakarienę kalbas pasakė 15 žmonių, jų tarpe ir p. B.K. Balutis, Lietuvos ministras. Liepos 14 d. Kongreso pamaldose šv. Kazimiero bažnyčioje pamokslą sakė kun. Dr. J. Sakevičius, MIC.

Kongresą pradėjo p. P. Bulaitis, D. Br. L. Tarybos pirmininkas. Choras sugiedojo „Marija, Marija", sukalbėta malda ir visi sugiedojo Tautos Himną. Kongreso Rengimo Komisijos vardu gražų žodį tarė p. A. Rudzevičius, pasiūlęs į Garbės Prezidijumą J.E.p.B.K.

J. Vainausko darbo 36 žvakių sietynas.

Balutį, kun. J. Gutauską ir Tarėją p. V. Balicką. Kongresui vadovauti išrinkti buvo kun. Dr. K.A. Matulaitis, p. Joana Sarafinaitė, ir p. Jonas Muraška. Mandatų komisijoj dirbo p. El. Šteinytė, p. Pr. Zyla ir El. Puodžiūnaitė. Rezoliucijas Kongresui rašė ir siūlė: kun. J. Gutauskas, p. P. Varkala, p. S. Misiukevičius. Į sveikinimus atsakinėjo kun. Dr. J. Sakevičius, MIC, p. A. Rudzevičius, p. Er. Daumantas. Spaudos Komisijoj dirbo: p. V. Astrauskas, p. V. Liudžiūtė ir p. J. Degesis.

Jautriai Kongresui kalbėjo J.E. p. B.K. Balutis, primindamas išdraskytą Lietuvos gyvenimą: „Kaip aš čiulbėsiu dieną, naktelę, piemens išdraskė mano lizdelį".

Paskaita: „Kaip išlaisvinti Lietuvą" gyvai patiekė p. Petras Varkala, pasiūlydamas Kongresui tinkamą rezoliuciją Labai gyvenimišką paskaitą davė p. St. Prapuolenytė tema: „Tautinės sąmonės ramsčiai". Kun. J. Gutauskas kalbėjo apie „Artimiausią kolonijų veikimo penkmetį". Tarp praktiškų pasiūlymų paminėjo, kad per 5 metus Londono lietuviai įsigytų sau salę, kad šiaurės Anglijos lietuviai gautų sau lietuvį kunigą, Skotijos „Išeivių Draugo" leidėjams patarė atnaujinti savo spaustuvę, visiems lietuviams patarė sekti p. Ministerio sumanymą ir kas savaitę mokėti bent 1 d. Lietuvos reikalams.

Aptarus svarbiuosius reikalus, sekė meninė dalis. P.J. Pumerio vadovaujamas choras sudainavo parinktas dainas. Buvo keletas duetų.

Po to sekė Kongreso nutarimai. Anglijos Ministeriui Pirmininkui siųstinoji rezoliucija buvo paskaityta Meč. Bajorino ir Kongreso vienbalsiai priimta. Priimtos buvo ir visos kitos rezoliucijos.

Pats Kongresas išrinko Did. Brit. Lietuvių Tarybą: pirm. P. Bulaitis, vice-pirmininkai: Jonas Muraška ir Joana Sarafinaitė, pirmuoju sekretorium M. Bajorinas, antruoju sekr. Simas Misiukevičius, kasninkė Ona Liudžiuvienė.

Tarybos nariai, — iš Skotijos: Jurgilas ir Glušauskas, iš Manchesterio P. Puodžiūnaitė.

Kongreso vakarienė vyko augštutinėje salėje, kur vakarienės metu kalbėjo daug kas. Ten kun. Matulaitis paskelbė, kad toji vakarienė yra kartu ir jo išleistuvės

Socialinio Klubo vadovybe 1951 m. Sėdi: vice pirm. J. Mikionis, sekr. Z. Juras, pirm. J. Mašalaitis, kun. Dr. K. A. Matulaitis Stovi: J. Ramašauskas, J. Šemata, rašt. An. Degėsienė, Ad. Pukštys, J. Paruliš.

Amerikon, nes liepos gale jis turi ten išvykti. Viso buvo pasakyta per dešimtį kalbų; susidarė jauki, maloni nuotaika ir visa baigta gražiausioj tvarkoje.

ATMAINOS

Kadangi buvo numatyta, jog kun. K. Matulaitis turės vykti į J.A. Valstybes naujoms pareigoms, iš Romos atvyko Londonan kun. Dr. J. Sakevičius, MIC, 1946 m. gegužės 15 d. Tuo tarpu Londone viešėjo dar ir kun. J. Tamulis, pakeliui į Ameriką. Kun. Matulaitis išvyko Amerikon rugpiūčio 1 d., palikęs savo vietoje kun. Sakevičių.

LIETUVOS ATSTOVYBĖ

Lietuvos įgal. ministrui Londone J.E.B.K. Balučiui darbas nesumažėjo tiek karo metu, tiek karui pasibaigus, bet Atstovybės personalas žymiai sumažėjo, nes pavergus Maskvos komunistams Lietuvą, nebuvo lėšų valdininkams apmokėti. Nors Londono lietuviai ir kiti buvo sudarę Lietuvai Gelbėti Fondo Draugiją, nors protarpiais toji draugija įtekdavo surinktas aukas, bet jos būdavo skiriamos ne Lietuvos Pasiuntinybei išlaikyti, bet tremties varguose atsiradusiems broliams. Nebegalėdamas išlaikyti didelio Atstovybės namo, p. Ministras išsinuomavo daug mažesnį 17, Essex Villas, W.8, 1946 m. ir ten liepos mėnesį pradėjo gyventi. Ištikimas jo Tarėjas p. V. Balickas visą laiką kartu su p. Ministru nešė vargo naštą. Greit paaiškėjo, kaip jiedu yra reikalingi ir tremtiniams naudingi, pradėjus skirstytis į svetimas šalis. Lietuvos atstovybė atstovavo Lietuvą, aprūpino tremtinius laisvos Lietuvos pasais, padėjo jiems legalizuoti padėtį, ginti jų teises ir kartu ji vedė diplomatinę kovą su Lietuvos okupantais.

VARGONAI

Londono lietuvių kolonija atgijo, pajaunėjo, pradėjus plaukti iš Vokietijos lietuviams. Šventadieniais prisirinkdavo į pamaldas tiek žmonių, kad bažnyčia jų nesutalpindavo.

Švč. Jėzaus Širdies statula
lietuvių bažnyčioje.

1947 m. pradžioje Londone buvo keli net lietuvių chorai. Vasario mėnesį bažnytinis sustiprintas choras nutarė įtaisyti šv. Kazimiero bažnyčiai naujus vargonus. Tam reikalui nuoširdžiai pritarė kun. J. Sakevičius, klebonas. Reikėjo tik gauti vargonų statytojus ir pinigų vargonams apmokėti.

Nors tuo metu veikė įvairūs suvaržymai, nors vargonų statytojas, su kuriuo buvo sulygta vargonus statyti, mirė, didesnę pinigų dalį atsiėmęs, bet galop 1951 m. Kristaus Karaliaus šventėje atsiliepė bažnyčioje nauji vargonai. Jie atsiėjo per tūkstantį svarų, neskaitant praplėstų viškų išlaidų. Tuo būdu įvyko 40 metų svajonė — noras, turėtį savo bažnyčioje tikrus vargonus

KLŪBAS

Naujo kraujo, naujų ir mokytų žmonių gavusios vietos draugijos ėmė gyviau reikštis. Deja, nebuvo savų patalpų, neturėta salės posėdžiams, nei klubo pobūviams. Paskelbta buvo pinigų — paskolų ir aukų — mobilizacija 1946 m. rudenyje. Surasta buvo, nors atokiai nuo bažnyčios, bet autobusais lengvai pasiekiama vieta, kaž-kokių žmonių buvusis maldnamis, 345a, Victoria Park Road, Hackney, E.9. Nors visas namas buvo apšepęs, reikalingas stambių pataisymų, bet nesant geresniam pasiūlymui, jis nupirktas. Prasidėjo taisymai. Jie kaštavo nepaprastai daug, nes visą medžiagą teko imti per tarpininkus. Todėl 1947 rudenį vėl jieškota naujų paskolų. Galop, gruodžio 13 d. 1947 m. Klubo salė atidaryta ir pašventinta. Ji yra gana erdvi, patogi šokiams, vestuvėms, susirinkimams ir kitokiems žmonių subuviams. Jos apačioje Socialis ir Sporto Klūbas įtaisė savo nariams užkandinę, barą, bilijardą ir kitus žaislus.

Kadangi visas namas pirktas skolon ir buvo labai daug išlaidų padaryta jį pritaikant savo reikalui, tai pati pradžia ėjo gana sunkiai. Toliau reikalai pasitaisys, kai tik bus kiek sumažintos skolos.

ŽYMIEJI SVEČIAI

Karui pasibaigus į Londoną vyko žmonės būriais. Jų tarpe buvo augštų karių, mokytų profesorių, advo-

katų, gydytojų, daug išmokslinto jaunimo ir kitų. Kai kurie jų pasirodydavo su pranešimais, ar paskaitomis bendruose kolonijos pobūviuose.

Greičiau žmonės patirdavo apie dvasininkų atvykimą, nes sekmadieniais išgirsdavo juos pačius pamokslus sakant. Taip 1947 m. buvo atvykęs gavėnios metu Londonan vysk. P.P. Eučys, MIC.; jis davė 8 dienų Misijas žmonėms. Sekančiais 1948 m. pamaldas mūsų bažnyčioje laikė vysk. V. Padolskis. Vasarą buvo užsukęs prel. L. Tulaba. Primicijas pas mus laikė 1948 m. Tėvas Br. Markaitis, S.J. o sekančiais 1949 m. buvo kun. J. Galčiaus, saležiečio, primicijos. Aplankė mus 1947 ir 1949 m. prel. M. Krupavičius.

1949 m. VIII — 28 d. buvo vysk. Pr. Bučio pagerbtuvės jo auksinio kunigystės jubiliejaus proga. Vysk. P. Bučys sustojo Londone, vykdamas iš Amerikos Romon. Tais pat 1949 m. Misijas davė du Tevai Jezuitai: kun. J. Bružikas ir kun. Br. Markaitis, o sekančiais 1950 m., gavėnioje trijų dienų rekolekcijas vedė T. Bružikas, S.J. Jei prie to pridėsime vietos vyskupo G. Craven oficialų lietuvių aplankymą 1948 m. rudenį ir Sutvirtinimo Sakramento suteikimą mūsų bažnyčioje, bus aišku, kad daug ir nepaprastų svečių matė kolonija per tą trumpą laiką.

Šventųjų Metų 1950 jubiliejaus atlaidams pelnyti buvo sudaryta 49 lietuvių ekskursija Romon. Parsivežę neišdildomų įspūdžių, pamatė Romos iškilmes, tūkstančių minių pamaldumą, pamatė šv. Tevą Pijų XII.

Vasaros metu kun. J. Sakevičius, MIC buvo nuvykęs Amerikon savo motinos, sesutės ir brolių atlankyti. Jį Londone pavadavo kun. A. Kazlauskas, MIC., kurs Londone darbavosi nuo 1948 m. sausio 15 d.

VISUOMENINĖ VEIKLA

Su karo pabaiga į Londono lietuvių visuomeninę veiklą įsiliejo naujų jėgų. Ne vien tik vietiniai savišalpos, parapijos, ar tradicinių sukakčių dienos ir kiti parengimai pagyvėjo, bet teko dirbti ir politinį platų santykiavimo darbą, ruošiant kartu su latviais ir estais viešus susirinkimus, mitingus, bet ir atskirai visu kuo remiant Lietuvos bylą ir jos laisvę.

Londoniečių „Rūtos" Draugiją su jos sekcijomis ėmėsi pavaduoti 1947 m. VII. 13 d. įsikūrręs Didž. Britanijos Lietuvių Sąjungos Londono I skyrius ruošdamas vakarėlius, koncertus, šventes, minėjimus, duodamas paskaitas.

Entuziazmo ir veiklos buvo daug. Net judresniems išsiskirsčius ir išvykus Kanadon, J.A.V. ar Australijon, 1951 m. Lietuvių Sąjungos Londono I skyrius turėjęs per 30 parengimų.

Kaip pati Lietuviu Sąjunga augo D. Britanijoje galima vaizduotis iš to, kad 1948.V.1 d ji turėjo 59 skyrius, o tų pat 1948 m. rugsėjo 28 d. jau buvo įkurta ir veikė 75 skyriai. 1950 m. narių ji turėjo 2.290, bet per metus apleido Angliją ir Lietuvių Sąjungą 390 D. Br. Liet. Sa-gos narių. Iš viso bus išvykę per paskutinius 1951 metus daugiau negu 1.100 žmonių, sumažindami lietuvių skaičių iki 5.850. Aiškiai ne vien Liet. Sąjungos skyriai išnyko, bet ir veikla sulėtėjo. Daugiau gyvumo reiškiasi vien didesnėse kolonijose.

KUN. SAKEVIČIAUS VEIKLA

Per penkerius metus vadovavo jis Londono lietuviams kaip šv. Kazimiero bažnyčios rektorius, nuo 1948 m. turėdamas sau pagelbininku kun. A. Kazlauską, MIC, buvusį Marijampolės par. kleboną. Kun. A. Kazlauskas sekmadieniais pamainomis laikydavo pamaldas vis naujoj tremtinių kolonijoje.

Kun. J. Sakevičius, MIC. gerai pažino londoniečius, nevengė darbo ir jo skatinami kiti darbavosi. Parapijos Komitetui ir visai parapijai pritariant, davė bažnyčiai geresnį elektros apšvietimą, vargonams pastatė viškas— galeriją, įgijo naujus, dviejų manualų, vargonus, pavedė dail. K. Dargiui išdekoruoti lietuviškais motyvais bažnyčią, atnaujinti altorius, skulptoriui Dagiui davė padirbdinti šv. Kazimiero statulą, o medžio spec. p. Vainauskui padaryti bažnyčiai sietyną, duoti gražius šv. Kazimiero statulai altoriuje rėmus.

Visa tai kaštavo daugiau negu pustrečio tūkstančio svarų. Patys londoniečiai nebūtų tų darbų pakėlę, bet jiems padėjo visoje D. Britanijoje esantieji lietuviai savo aukomis. Tiesa, 1951 m. XII. 1 d. buvo likę skolų už

Dail. K. Dargio darbo „Betlejaus Kūtelė"
lietuvių bažnyčioje.

visus tuos darbus £387.19.0, bet žinant Londono lietuvių vienybę ir teikiamą paramą, galima tikėtis, kad tos skolos bus išmokėtos 1952 metais, švenčiant Londono lietuvių parapijai — misijai 50 metų auksinį jubiliejų.

LONDONO LIETUVIŲ MENO SAMBŪRIS

Londono lietuvių bažnytinis choras, nors su petraukomis, veikė penkiasdešimt metų. Kai tik pasitaikydavo kokie Londono lietuvių subuvimai, iškilmės, minėjimai juose būtinai choras patiekdavo savo programos dalį. Choras giedodavo bažnyčioje ir dainuodavo salėse.

1947 m. spalių 22 d. chorui pradėjo vadovauti dir. V. Mamaitis. Tuoj prie choro prisijungė tautinių šokių grupė su akord. A. Pesiu, vadovaujama V. Torutos.

1950 m. vasario 24 d. choras ir tautinių šokių grupė sukūrė Londono Lietuvių Meno Sambūrį, kuris daina, vaidyba ir tautiniais šokiais nori žadinti lietuvių išeivių tautinę dvasią, įlieti jiems gimtojo žodžio ir dainos meilę, kad vėliau su lietuviško meno lobiais galėtume grįžti į laisvą Tėvynę Lietuvą.

Vaidybos grupė „Vaidila" gimė 1950 m. gegužės 25 d., pakviečiant jos vadovybėn P. Mašalaitį ir rež. A.J. Kaulėną, o vėliau ir A. Pesio vadovaujamą šokių kapelą.

Pirmąją sambūrio valdybą sudarė: pirm. A. Namajuška, sekr. A. Pesys, ižd.. A. Pukštys, nariai: J. Pociūsiūnaitė ir S. Blotnys. Sambūrio meno vadovu pakviestas būti V. Mamaitis.

1951 m. vasario 11 d. buvo išrinkta nauja valdyba: pirm. J. Mašalaitis, vicepirm. E. Šteinytė, sekr. A. Pesys, ižd. O. Pukštys ir narys A. Virkutis.

Parapijos jubiliejaus metų — 1952 — sambūriui vadovauja nuo vasario 3 d.: pirm. P. Mašalaitis, vicepirm. V. Šalčiūnas, sekr. A. Virkutis, ižd. A. Pukštys ir narys A. Kusta. Sambūrio meno vadovu yra V. Mamaitis, choro dirig. J. Černius nuo sausio 6 d. „Vaidilos" režis. ir dekor. A.J. Kaulėnas, tautinių šokių grupės vadovu — V. Toruta ir kapelos vad. V. Laurinaitis.

Sambūrio dėka per nepilnus dviejis metus choras su taut. šokių grupe davė 16 koncertų ir dalyvavo 6 ki-

Šv. Mykolas arkangelas.
Piešė K. Dargis.

tuose pasirodymuose.

„Vaidila" suskubo pastatyti 7 premieras: R. Spalio „Batus", F. Schillerio „Klastą ir Meilę", Keturakio „Ameriką Pirtyje" „Poną Dauganorį", „Inteligentus", A.J. Kaulėno „Milžinus" ir Žemaitės „Apsiriko". Kai kurie veikalai buvo ir Londone ir kituose miestuose pakartoti. Viso buvo duota 18 spektaklių. Tuo būdu, nuo gimimo dienos iki 1932 m. vasario mėnesiui Mer.o Sambūris turėjo viso 40 viešų ir vykusių pasirodymų.

Londono lietuvių bažnyčios Liurdas.

MIRUSIEJI BAŽNYČIOS GERADARIAI

Mirusiųjų Londono lietuvių, šv. Kazimiero bažnyčios geradarių, sąrašai yra pradėti daryti su TT. Marijonų įsikūrimu Londone, nuo 1935 metų. Norėdami atminti mirusius jų metinėse sudarėme naują jų sąrašą, imdami pagrindan metus ir mėnesius. Mirties diena pažymėta pirm mirusiojo vardo. Po pavardės seka gyventi žemėje metai.

SAUSIS

1934 m. 19 Derenčius J. 1936, 5. Vl. Pečkaitis 1937, 16 Juoz. Šneideris 28, V. Suknevičius. 1938, 24 Ona Parulienė. 1939 11. Urš. Gincevičiūtė 69. 12 d. Ign. Smolskis 55. 1940, 4 Kaz. Janulevičius. 1941 m. 3. Pr. Mikna 70. 9. Jok. Smolenskis 73. 24 d. Adomas Janulevičius 60. 1942. 28 Jeva Litvinienė. 1943, 8 Mot. Šnirpūnas 72. 25 — Vin. Seredinskas 67. 1944, 2 Mar. Žitkevičienė 55. 16 — Juoz. Siniušienė 52. 1945, 1. Vikt. Pateliūnienė 74. 17 — Jon. Damijonaitis 64. 1948, 3. Mar. Usiūtė 74. 11 d. Ant. Scinskas 69. 26 — Magd. Semetienė 55. 1949, 4. Juoz. Navickienė 60. 4 d. Jonas Žvirblis 39 d. Stef. Montvilaitė 22. 1950, 31. Laur. Krivickas 70 1951, 4. Mar. Petruškevičienė 71. 15 d. Vinc. Laukaitis 49. 21 d. Magd. Mažeikienė 66. 25 d. Andr. Baliulis 82 m.

VASARIS

1935, 6 d. Vincas Maladauskas. 22 d. — Jonas Naujokaitis 62 m. 1936, 20. Vinc. Kairis. 1937, 10 Jėva Maceikienė. 24 d. — Mar. Levinskienė. 1938, 6. Milašauskienė. 20 d. — Magd. Degutienė. 1939, 2. MatasKubilius 65. 21 d. Danielius Kriaučiūnas 62. 23 d. — Emil Paulauskaitė-Garner 27. 1940, 26. Ant. Andziulis 70. 1942, 1. Juoz. Scinskas 27. 17 d. — Step. Olenderis 66. 1943, 13. Vinc. Vasaitis 78. 21 d. Magd. Petruškevičienė 56. 1945, 14 Stan. Miliauskas. 15 d. — Ona Barulytė-Walsh 38. 16 d. Juozas Liaubė. 1946, 2. Jurgis Paulauskas 63. 14 d. Sim. Žaliauskas 58. 14 d. Marc. Paplauskienė 74. 1948, 11. Ign. Tamošauskas 44. 28 d. Magd. Sadauskienė 67. 1949, 11. Vinc. Vasaitis 80. 15 d. Jon. Žibutaitis 75. 27 d. Jeva Leonienė 75. 1950, 1. Ona Teleišiūtė-Guyer 28.

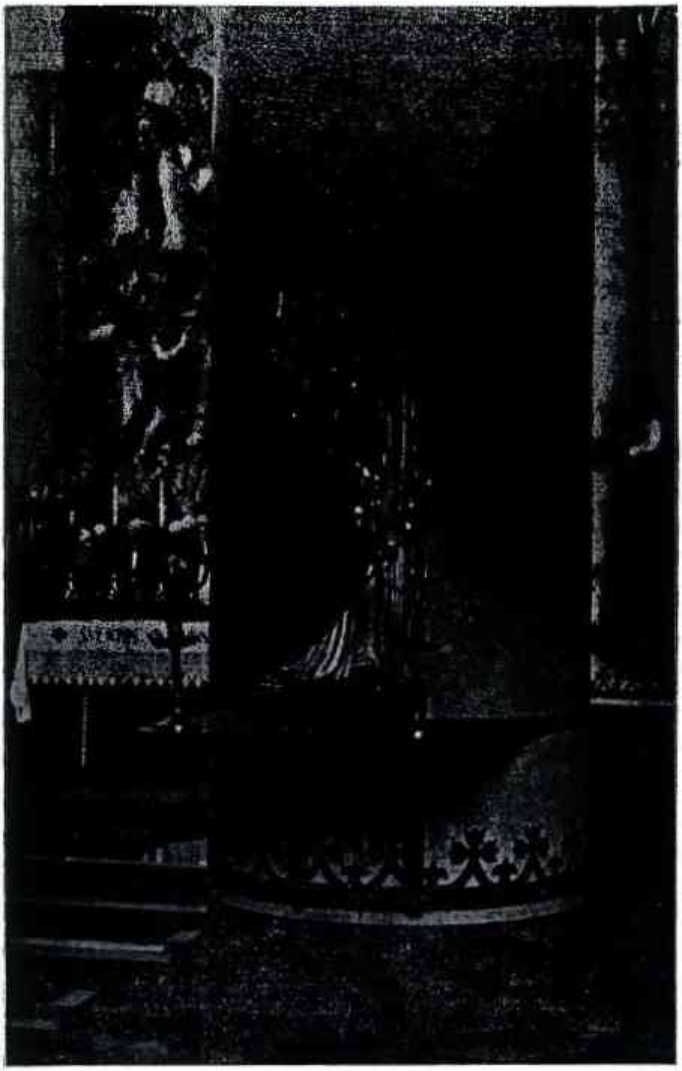

Šv. Juozapas.

KOVAS

1934, 6. Ant. Labanauskas. 1936, 5. Mina Dominikūtė 78. 11 d. St. Zakarevičius. 1938, 15 Mar. Jurkynienė. 18 d. Vyt. Dunaitis. 20 d. — Ant. Lastauskas. 1939, 10. Vinc. Aleksynas 72. 16 d. Vinc. Brokevičius 78. 23 d. Rokas Kizevičius 57. 27 d. Petras Galčius 55. 1940, 6. Vinc. Suknevičius. 7 d. Pr. Kalvaitis 70., 15 d. Juoz. Sleznikas 50. 25 d. Kostė Eurinskienė 68. 1941, 25. Juoz. Šteinis 62. 29 d. Mot. Mitrikevičius 63. 1942, 4. St. Arcimavičius 61. 1943, 3. Juoz. Raulinaitis 32. 18 d. Petras J. Lenkaitis 28. 1944, 11. Juoz. Matulaitis 73. 1945, ? karys Jonas Merčaitis 31. ? d. Antanas Vasaitis 66. 1947, 1. Jurgis Zubavičius 70. 13 d. Bronė Sleznikaitė-Auger 29. 1948, 22. Ged. Šukaitis 19. 1949, 31. Bern. Patrubavičius 72. 1950, 22. Roz. Janulevičienė 74. 26 d. Juozas Gailius 47. 1951, 1. Jurgis Kiškis 82. 19 d. Ona Žukauskienė.

BALANDIS

1936, 21. Konst. Lechavičius. 1937, 1 Herald Featherstonas. 7 d. — Pranas Norvaišaitis 62. 9 d. Vinc. Jurgelaitis 48. 1938, 26. Kaz. Pranckevičius. 1939, 1. Agota Stasionienė 71. 18 d. Mart. Stažinskas. 1941, 6. Silv. Dovydaitis 69. 26 d. Ant. Šidlauskienė 70. 1942, 12 Barb. Degėsytė. 1944, 5. Ant. Zakarevičius 14. 14 d. Elzb. Urbonienė 52. 1945,27. Juoz. Kulbokas 51. 1946, 4. Ronaldas Paulauskas 18. 6 d. — Ant. Žvirblis 59. 1947. 18. Ona Vilimaitienė 68. 1948, 7. Petras Kairis 82. 1949, 10. Ant Mažeikienė 71. 1950, 13. Aleks. Baratinskienė 71. 1951, 13. Mokylas Razvickas 82.

GEGUŽIS

1936,14. Elzb. Lukštinskienė. 1937,10. S. Būdžiuvienė. 22 d. — Magd. Kairienė. 1939,1. Myk. Tačilauskas 65. 9 d. — Domin. Slekaitis 79. 10 d. Kaz. Skinkis 84. 1941, 1. Andr. Baliulis 72. 13 d. — Petras Merčaitis 69. 1943, 11. Aleks. Vizbara 42. 24 d. — Juoz. Raganevičius 65. 1945,1. Anelė Žaliauskienė 55. 1946,21. Vinc. Urbas 36. 1949, 8. Kaz. Grinkevičius 73. 1950, 15. Jon. Augustaitis 69. 1951,1. Gertrūda Grybienė 86. 10 d. — Vincas Dancevičius 45. 18 d. — Mykolas Barulis 71.

Šv. Teresėlė Vaikelio Jėzaus.

BIRŽELIS

1936,22. Petr. Martinkevičienė. 1938,1. Vinc. Landžius 82. 1 d. — Petras Eacevičius 37. 17 d. — Antanas Buobas. 1939,2. Juoz. Stadalius 59. 12, — Barb. Klimavičienė 67. 1941, 15. Vacl. Degesis 59. 1942,4. Agota Grigonienė 55. 18 d. — Juoz. Pajaujis 69. 22 d. — Urš. Bacevičienė 66. 1943,8. Kaz. Rudzevičius 61. 19 d. Kaz. Stukas 68. 23 d. — Ona Barulienė 53. 1945, 11. Fel. Unguraitis 71. 1947,1. Magd. Norvalaitienė 57. 16 d. — Pran. Velioniškis 40. 25 d. — Ant. Džiagčiorius 68. 1949, 25. Ona Skruzdienė 66 1950,7. Magd. Butvilienė 72. 19 d. — Magd. Laukaitienė 85. 1951,4. Jon. Kęstys.

LIEPOS

1934,20 Ona Nugolienė. 15 d. — Antan. Bizas. 1936,4. Urš. Didvalienė. 31 d. — Ona Kudirkienė. 1937,20. Juozas Mikionis 58. 30 d. — Ant. Akambakas. 1939,12. Mar. Kasiukievičienė 70. 26 d. — Juoz. Adomavičius 50. 29 d. — Petr. Sendzikienė 60. 1940,29. Jeva Besasparienė 67. 1942,8 Jon. Kazlauskas 24. 1943, 24. Vinc. Malinauskas 62. 27 d. — St. Martusevičius 63. 1944,16 lakūnas Jurgis Žibutaitis 23. 26 d. — Jonas Mickevičius 66. 1947,2. Marija Baliulienė 83. 1950, 15. Kost. Brazdžionienė.

RUGPIŪTIS

1934,5 Jeva Karasevičienė 1937,20 d. — Jonas Jurkynas. 29 d. — Jon Kevalaitis 74. 30 d. — Magd. Sliesoraitienė 1938,5. Juoz. Brokevičius. 7 d. — Bolesl. Drakonskis. 27 d. — Jon. Janauskas. 1939,17. Petr. Raganevičius 69. 1940,3. Ona Dagilienė 59. 28 d. — Magd. Landžiuvienė 92. 1941,22. St. Špokas 27. 1942,12. Vinc. Barulis 72. 1944,7. Magd. Janulevičienė 64. 1945,9. Leonardas Brokas 20. 1946,18. Ant. Parulis 67. 1947,22. Elzb. Simonaitytė 22. 1951,9. Juoz. Akucevičius 82. 13 d. — Juoz. Zumeris 59.

RUGSĖJIS

1934,27. Mar. Valiauskienė 1936,29. Alb. Mažeika 22. 1937,10. Jon. Žaliauskas 25. 20 d. — Joana Janušaitytė.

Šv. Pranciškus Asyžietis.

1938,7. Antan. Žemaitienė 68. 1939,2. Juoz. Starinskas 40. 14 d. — Ona Žukauskienė. 1940,19. Antanas Gliaudanskis 22. 21 d. — Ant. Kazlauskas 68. 1942,1. Ant. Arminas 84. 14 d. — Jonas Senkus 54. 27 d. — Elena Mickievičienė 69. 1943,25. Jurgis Levinskas 88. 1944, ? d, karys Jonas Sakalauskas 24. 1947,29. Ignas Kasikauskas. 67. 1949, 2. Katar. Katkevičienė 76. 27 d. — Jonas Laumakys 48. 1950,? d. Ona Urbienė 75. 1951,18. Step. Jakubauskas 33.

SPALIS

1934. Jeva Bujauskienė. 1937,18. Rožė Bulevičienė 73. 26 d. — Marija Leščinskienė 58. 1938,6. Juoz. Juozaitis 34. 17 d. — Konst. Straškauskienė 73. 1939,22. Ona Aleksiūnienė 67. 1940,16. Ona Pačėsienė 76. 1941, 22. Jon. Šilingis 38. 1942,21. Ona Dulskienė 56. — 1943,1 Juoz. Mažeika 69. 1944,31. Kaz. Norvalaitis 26 (karys). 1945,31. Kaz. Žimalauskas 79. 1946,20. Mar. Vasiliauskienė 74. 23 d. — Julija Dunaitytė 16. 1948,29. Petras Grikietis 83. 1949,28. Urš. Valkauskienė 76. 1950,31. Myk. Kunickas 73.

LAPKRITIS

1934,12 Povil. Puteliūnas. 25 d. — Mar. Bacevičienė. 1935,21. Ona Bizienė. 7 d. — Agota Jankauskaitė. 12 d. Jonas Pupius. 1938,4. Juoz. Kubilius. 6 d. — Ona Vosylienė. 1939,23. Jon. Abromavičius 53. 1940,8. Veron. Olenderienė 77. 28. d.—Edvardas Malinauskas. 1941,11. Pran. Volskis 58. 25 d. — Juoz. Paškevičius 69. 30 d. — Juozas Kreickamas 33. 1943,? d. karys Jonas Pranckevičius 25. ? d. karys Kazim. Jankauskas 25. 1944,24. Juoz Starinskas 81. 26 d. — Marija Lazauskienė 37. 1946,10. Juoz Šečkus 73. 30 d. — Juoz. Griška 41. 1948, 27. Ona Jankauskienė 66. 27 d. — Feliksas Jurevičius 24. 1949,6. Antanas Čečeta 79. 18 d. — Vincas Pupius 66. 1950,27. Jeva Savulienė 61. 1951, 14. Petronė Šnirpūnienė 73.

GRUODIS

1935,15. Eugen. Sadauskas. 25 d. — Juoz. Saurusaitis. 1936,15. Ona Mačanskienė. 1937,2. Jok. Lazauskas.

Šv. Antanas Paduvietis.

7 d. — Mar. Pupienė. 1938,1. Ant. Kunigiškis. 18 d. — Vinc. Karvelis. 1939,21. Ignas Urba 58. 1940,25. Motiejus Prabulis 74. 1941,17. Simon. Besasparis 72. 20 d. — Ant. Sakalauskas 28. 1943,17. Adomas Lenkauskas 73. 20 d. — Ant. Janušaitis 43. 24 d. — Ona Kolesninkienė 57. 1944,23. Juoz. Noreika 69. 1945,27. Elzb. Bepirštienė 61. 27 d. — Jurgis Jankauskas 65. 1948,2. Konst. Vyšniauskienė 76. 22 d. — Petr. Adomavičius 24. 1949,9. Juozapa Kazlauskienė 67. 1950,4. Magd. Raganevičienė 64. 3 d. — Petras Valys 48. 28 d. — Juozas Švedas.

SANTRAUKA

1865	Pirmieji lietuviai Londone
1896	Pirmas lietuviškas pamokslas Londone
1900.XII.9	Atvyko Londonan kun. B. Šlamas
1901.I.13	Pirmos lietuviams pamaldos šv. Bonifaco bažnyčioje
1902.III.30	Pirmos pamaldos savoje bažnyčioje
1902—1905	Kun. Ant. Racevičius-Talmontas
1905.XI.15	Kun. Kaz. J. Matulaitis apima Londoną
1907	Pirmos Misijos žmonėms. Vedė jas kun. P. Saurusaitis
1912.III.10	Naujos bažnyčios pašventinimas
1917.VII.	Anglai užpuolė lietuvius, einant bažnyčion
1923	Išmokėta visa skola. Jos buvo £4108:9:7
1914—1919	Londoniečiai sušelpė Lietuva £611:5:3 auka
1918	Lietuvių parapijai priklausė 294 šeimos ir 166 pavieniai, viso 1560 žmonių
1925.V.	Kun. P. Andziulio, MIC misijos
1925	Parapija švenčia kun. K. J. Matulaičio 20 metų darbuotę
1926	Atsilankė pirmas lietuvis arkiv. Jurgis Matulevičius, MIC
1929.VII.	Klebonas lankosi Liurde
1930	Parapija nutarė kun. K. J. Matulaičiui apmokėti kelionę Romon, pagerbdama jo 25 metų darbuotę Londone
1930.XII.12	Suparalyžiuotas kun. K. J. Matulaitis
1930—1931	Kun. A. Sidaravičius
1931—1932	Kun. K. A. Matulaitis, MIC
1932—1934	Kun. Vl. Mažonas, MIC
1934—1935	Kun. A. Petrauskas, MIC
1935—1939	Kun. K. A. Matulaitis, MIC
1939—1941	Kun. K. Zajančkauskas, MIC
1941—1946	Kun. K. A. Matulaitis, MIC
1946—1951	Kun. J. Sakevičius, MIC
1951—	Kun. K. A. Matulaitis, MIC

ADRESAI

Lietuvių Bažnyčia 21, The Oval, Hackney Rd., London, E. 2.

Lietuvos Pasiuntenybė 17, Essex Villas, London, W.8.

Socialis Klubas 345a, Victoria Park Rd., London E.9.

Lietuvių Namai 43, Holland Park, London, W.11.

Petras Bulaitis 80, Highbury Park, London, N.5.

M. Barulienė 74, Nickols Square, London, E.2.

M. Čečetienė 15, St. Catherine Rd., Chingford, E.4.

Benediktas Sirvid 19, Sharon Gardens, London, E.9.

Petras Sirvid 19, Sharon Gardens, London, E.9

Antanas Sirvid 19, Sharon Gardens, London, E 9.

St. Šiarolis 229, Hackney Road, London, E.2.

Alb. Žaliauskas 19, Sharon Gardens, London, E.9.